

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	20 cèntims.
Número atrassat	30 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

El Teatre Català, pàg. 2. - L'estany i Banyoles, pàg. 6. - Nostra premsa, pàgina 8. - Una locució popular, pàg. 9. - Interessants notes respecte a les Arts gràfiques, pàg. 10. - Antologia poètica, pàgina 15. - Almogàvers, pàg. 16. - Una locució popular, pàg. 19. - Fets històrics, pàg. 20. - Aforismes i proverbis, pàgina 21. - Ressenyes històriques, pàg. 22. - A remarcar, pàg. 24. - L'origen de Sant Pere de Riudevittles, pàg. 25. - Cançons populars, pàg. 27. - Una locució popular, pàg. 28. - Catalans notables, pàg. 29. - En la mort de Santiago Rusiñol, pàg. 32.

El Teatre Català

II

“LA GATA”.—PITARRA I ELS SEUS CONTEMPORANIS.

ENTRE la menestralia barcelonina de mitjans del segle passat, era freqüent d'organitzar representacions teatrals al propi domicili. Allí es representaven, entre altres, algunes de les obres que hem esmentat en el capítol anterior (1).

Un dels que tenien establert aquest costum, era l'editor Bernat de les Cases, al domicili del qual acudí, ben aviat, el jove aprenent de rellotger Frederic Soler i Hubert (2).

El jove Soler que aleshores tenia vint anys i que havia començat representant comèdies alienes a casa de Bernat de les Cases, estrenà ben aviat la comèdia original, en castellà, *La Cinta Carmesí*, que fou la primera de les seves obres escèniques. En 1859, representà la seva primera comèdia catalana *Per un flato un casament*. Tant aquesta comèdia com l'anterior no les coneixem més que de títol.

En 1860, durant la guerra d'Àfrica, estrenà les obres còmiques de circumstàncies *La botifarra de la llibertat* i *Las píldoras d'Holloway*.

L'any 1862, Frederic Soler i alguns dels seus amics assajaren una mena de teatre que no destinaren a ésser conegut del públic, però que fou causa de què alguns autors incipients es dediquessin, més tard, al conreu del teatre seriós. Ens referim a algunes obres —sis en total— de gènere picaresc que els seus propis autors representaren a porta tancada i davant d'un auditori d'amics.

Aquestes obres eren: *Don Jaume el Conquistador*, *L'engendrament de Don Jaume* i *Las temptacions de Sant*

(1) Vegi's CURIOSITATS DE CATALUNYA, II.º 22.

(2) Qui vulgui saber com es conegueren Soler i de les Cases, així com altres detalls interessants sobre els primers temps del Teatre Català, farà bé de llegir el volum II de *Recuerdos de mi larga vida*, per Conrad Roure.

Antoni, de Frederic Soler; *Lo pas de las Termòpilas*, de Josep Coll i Britapaja, qui més tard es distingí per les seves comèdies de gran espectacle; *Moisés*, única obra teatral del qui fou el prestigiós polític Valentí Almirall i, per fi, *Baltasar*, de Conrad Roure, assidu collaborador de Soler en la seva tasca creadora de l'escena nacional.

Totes aquestes obres, llevat de les dues primeres, han romàs inèdites. El *Don Jaume* i *L'engendrament*, han circulat profusament en nombroses edicions clandestines no autoritzades pel seu autor.

A les darreries del 1863, s'havia estrenat a Barcelona un drama històric, en castellà, original de Josep Palou i Coll, retolat *La Campana de la Almudaina*. Frederic Soler n'escrigué la paròdia amb el títol, avui dia popular, de *L'Esquella de la Torratxa*, "gatada" en dos actes, en "català del que ara's parla", original de Serafí Pitarra i "posada en solfas" per Joan Sariols. Aquesta "gatada" fou estrenada a l'Odeon, el 24 de febrer del 1864 i en sessió privada.

L'èxit obtingut per aquesta estrena, motivà la creació al mateix Odeon d'una secció titulada "La Gata", que actuava dues vegades cada setmana i que representà, entre altres, les obres *Lo Castell dels Tres Dragons*, *Ous del dia*, *La Venjança de la Tana*, *La Vaquera de la Piga Rossa*, *En Joan Doneta*, *Lo boig de las campanillas* i *Los Héroes i las Grandezas*, totes elles de Serafí Pitarra; *Los banys de Caldetas*, de Josep M.ª Arnau; *Tal hi va qui no s'ho creu*, d'Eduard Vidal i Valenciano; *Una noya és per un rey*, de Pau Bunyegas (Conrad Roure), i *Lo Cantador*, de Pitarra i Bunyegas.

Paral·lelament a aquestes funcions, totes elles de teatre còmic, Eduard Vidal i Valenciano pensà escriure una obra seriosa i, a l'efecte, escrigué el drama en tres actes *Tal faràs, tal trobaràs*, que s'estrenà al Principal el 4 d'abril del 1865. Aquest és el que cal considerar com a punt de partida de l'actual Teatre Català.

Esperonat per l'èxit que havia obtingut *Tal faràs, tal trobaràs*, Pitarra pensà escriure també un drama, la qual cosa féu durant la seva estada a Hostalric, on s'havia refugiat amb motiu del còlera que assolà Barcelona durant l'estiu del 1865. Aquest drama es titulà, primerament, *La pubilla d'Hostalrich*, però, ja abans d'estrenar-se, li fou

canviat el títol pel de *Las joyas de la Roser* (1). Aquest drama fou estrenat "ab extraordinari aplauso en la inauguració del Teatre Català instalat en lo de l'Odeon", el 6 d'abril del 1866. Des d'aquella data no s'han interromput ja les representacions teatrals en la llengua nostrada.

Darrera d'aquesta producció seguiren *Las Modas* i *¡O Rey o res!* primer drama històric del nostre teatre, ambdues estrenades el propi any 1866.

Traslladat el Teatre Català a Romea, Pitarra estrenà, entre altres, *La rosa blanca* i *Las francesillas* (1867), *Las Papallonas* i *Las Euras del Mas* (1869), *Lo collaret de Perlas* (1870), *Lo Rector de Vallfogona* (1871), *La Dida* (1872), *La Creu de la Masia* (1873), *Lo ferrer de tall* (1874), *Senyora y Majora* (1877), *Lo Contramestre* (1878), *Lo dir de la gent* (1880), *Lo pubill* (1886), *Batalla de Reynas* (1887), premiada per la Reial Acadèmia Espanyola, *Judas de Kerioth* (1889), *Las claus de Girona* (1893) i *Jesús* (1894), darrera obra estrenada durant la seva vida. Posteriorment a la seva mort, s'han estrenat *Lo Comte l'Arnau* (1900) i *Lo Campanar de Palma* (1912).

A través d'aquestes obres i de les altres que no citem, el teatre de Pitarra conté tots els gèneres escènics, des de la paròdia fins al drama "de levita", passant per la comèdia de costums i pel drama històric.

Paral·lelament a Soler, es donaren a conèixer diversos autors, entre els quals sols citarem els que més nom assoliren. A més dels citats anteriorment, els quals donaren a l'escena, ultra les obres indicades i altres que no esmentem, *Al altre món* i *La pubilla del Vallès*, de Josep Maria Arnau; *Tants caps tants barrets*, *L'ase d'en Mora* i *La virtut y la consciència*, de Vidal i Valenciano, i *Un pom de violas*, *De teuladas en amunt*, *Clarís* i *Lo Castell y la Masia*, de Conrad Roure, cal que anomenem:

Josep Feliu i Codina, autor de la famosa obra castellana *La Dolores*, el qual estrenà en català *La bolva d'or*, *Lo mas perdut*, *Lo gra de mesch*, primera obra escrita en prosa amb què compta la nostra escena, i algunes peces. Com a obra pòstuma deixà escrit el drama *Lo nuvi*.

Francesc Camprodon, autor del llibre de la popularíssima òpera *Marina*, el qual sols escrigué dues obres per

(1) Vegi's CURIOSITATS DE CATALUNYA, n.º 3.

al nostre teatre, les quals són les reeixides peces *La teta gallinaire* i *La tornada del Titó*.

Albert de Sicília Llanas, distingit periodista, del qual cal destacar la seva comèdia *Don "Gonzalo" o l'orgull del gec*.

Eduard Aulés, altre periodista i advocat, de qui són les obres retolades *Lo Sant Cristo gros*, *Lo diari ho porta*, *Cinch minuts fora del món*, i altres.

Josep Roca i Roca, altre periodista i polític, que deixà escrites les obres *Lo plet d'en Baldomero*, *Lo bordet i Mal pare!*, la millor de totes les seves obres.

Antoni Ferrer i Codina, autor dels drames històricopatriòtics *Un jefe de la Coronela* i *Un manresà de l'any vuyt*, les tragèdies *Otger* i *Magdalena*, i introductor a Catalunya de la comèdia d'embolic a l'estil del "vaudeville" francès, com ho proven, entre altres, les seves comèdies *Tenorios*, *Toreros d'hivern*, *La Suripanta*, etc.

Francesc Ubach i Vinyeta, procedent de l'escola floralasca, intentà la instauració de la tragèdia amb *Joan Blancas* i *Almodis*. Estrenà, a més, *Margarida de Prades*, *Riallas* i *Plorallas* i altres.

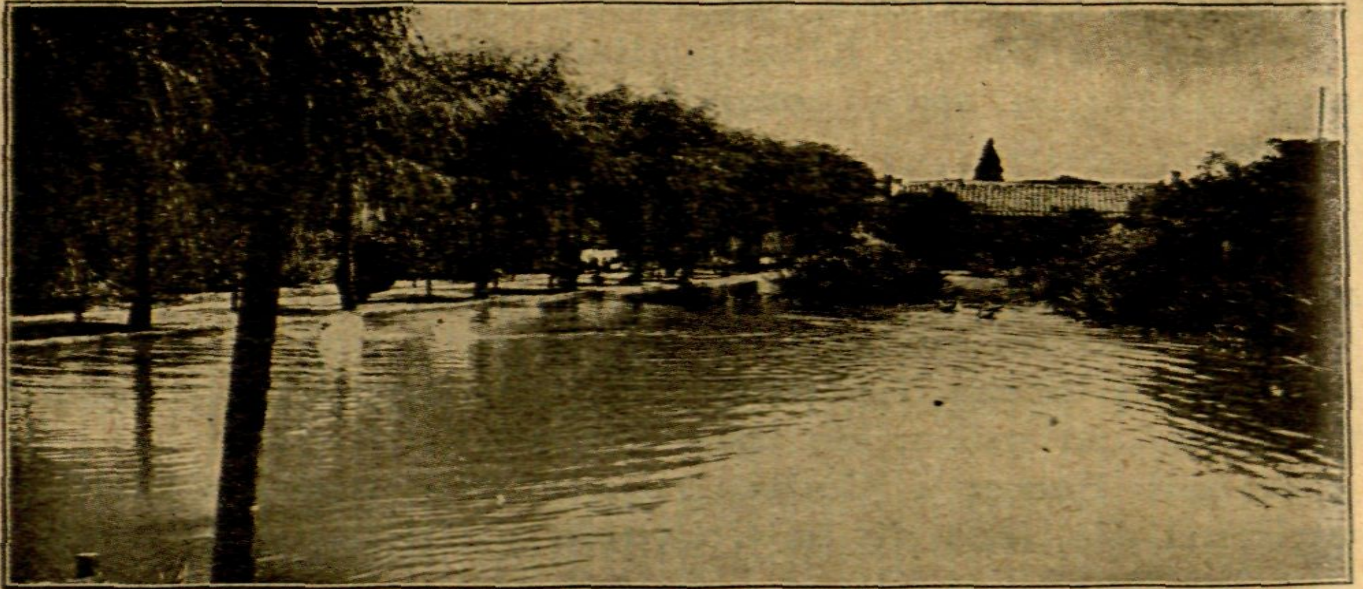
Víctor Balaguer, aquest home dinàmic i fecund, historiador, poeta, novel·lista, periodista i polític, que per quatre vegades havia estat ministre, també ens llegà algunes tragèdies en català, les més de les quals són, però, irrepresentables, com *Neró*, *Saffo*, *Coriolà*, *La mort d'Aníbal*, etc. Les que han estat representades són *Les esposalles de la morta*, basada en la tragèdia shakesperiana *Romeu i Julieta* i la trilogia tràgica *Los Pirineus*.

Altres autors podríem citar, però davant de la impossibilitat de fer-ho amb tots, preferim, per avui, fer punt final.

GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

(Acabarà.)

L'estany i Banyoles

L'aigua de l'estany de Banyoles té una verdor que no sembla pròpia d'aigua dolça. Si mireu enllà, però, l'aspecte canvia. Una llüïssor argentada us enlluerna, i en una o altra banda us sembla veure una mena de cua d'estel en un cel ficat endins com una volta tombada. I tot al llarg de les vores distingiu unes belles siluetes cap per avall que envolten un buit coronat de núvols, i lluentors canvians com si fos l'estatge clos de les fades on descansen i rumien, tot preparant llurs expedicions al món de les nostres fantasies.

Fora de l'aigua, rengleres d'arbres, unes casetes petites i quadrades de pescadors o llogadors de barques, conreus, arbres fruiters, l'església soliu de Porqueres, i, estesa cap a orient, la xamosa ciutat de Banyoles, gaia d'aspecte i plena de vida.

D'on ve l'aigua d'aquest llac constantment renovada? Ningú no ho sap. Al seu fons hi deu haver les deus que el nodreixen: és com un monstre que extreu el suc que l'alimenta de les seves pròpies entranyes.

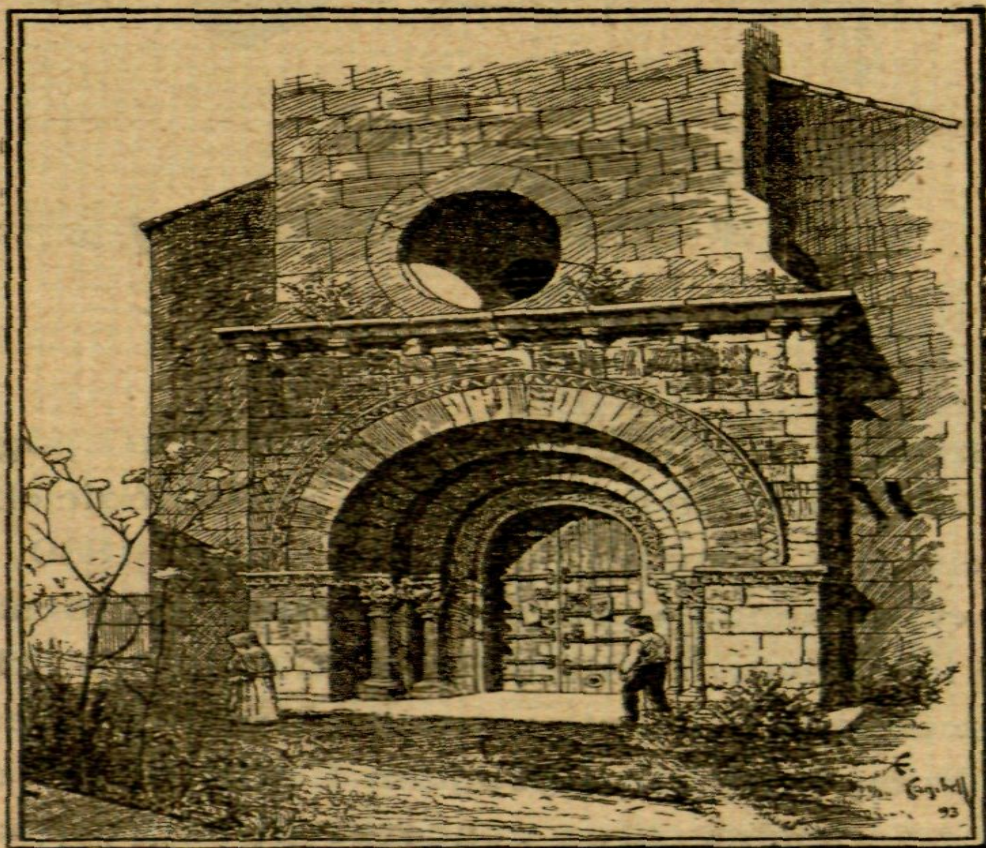
Fa més, encara: acomplert el seu nodriment, escampa vida i riquesa al seu entorn. Les aigües que en surten fan anar un estol de fàbriques que donen ocupació a milers d'homes i dones. Data de molt antic la fama industrial de Banyoles. Al segle XIII eren ja anomenats els teixits «banyolins». Tingué després molta estima un teixit de canem anomenat «drap de Banyoles». Avui hi ha una fàbrica de jute molt important, diverses adoberies, i altres fàbriques de xocolata, farines, mosaics i electricitat.

Compta també amb una Escola d'Arts i Oficis, amb un

Museu d'Història Natural donat pel filantrop Darder, el nom del qual porta, i amb un altre petit museu arqueològic on es guarden algunes troballes romanes i altres antiguitats comarcals.

Cada dimecres celebra el seu mercat, que, per cert, és molt concorregut.

L'església de Porqueres, situada a l'altre costat de l'estany, tota sola, sobre una petita elevació del terreny, és

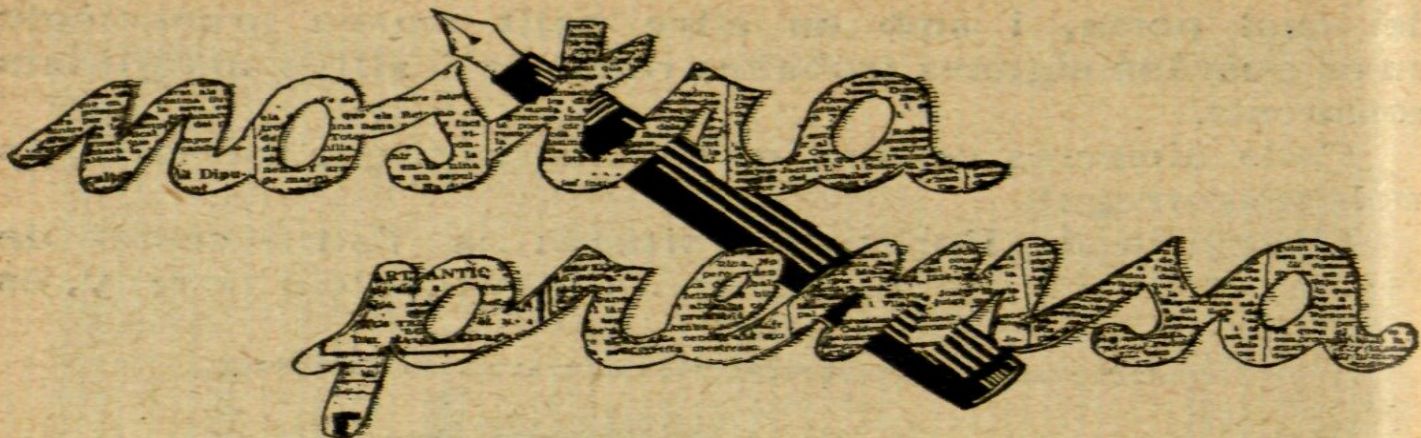
Façana de l'església de Porqueres.

una joia d'art romànic La portalada és molt graciosa i original, fou reproduïda al monestir del Poble Espanyol de l'exposició de Barcelona, l'any 1929. La porta queda enfonsada endins d'una sèrie d'arcs que comencen essent de mig punt i a mesura que s'eixamplen es van tornant de ferradura.

A un costat del llac hi ha el bell passeig Dalmau, que us acompanya fins a la font d'aigua sulfurosa. Aquesta aigua cura moltes malalties. Al costat mateix d'aquesta font hi ha el balneari per a prendre banys, que a l'estiu és molt concorregut.

En fi, el que dubti de tot això, que vingui a Banyoles i se'n convencerà, i nosaltres els banyolins els restarem molt agraïts.

JACINT BARCELÓ.

«CATALONIA»

AQUESTA revista, d'esmerada presentació tipogràfica, és continuadora de l'obra iniciada pel periòdic «L'Avenç», publicat en dues èpoques, els anys 1882 i 1889, respectivament. «Catalònia» defensava els ideals regionalistes més extrems i les tendències literàries més modernes. Hi col·laboraren els mateixos elements que redactaven «L'Avenç», especialment Pompeu Fabra i Joaquim Cases-Carbó que representaven principalment un concepte de la llengua literària diferent del que predominava en aquella època. Aquest nou concepte fou exposat en la campanya que titularen «Reforma lingüística».

El primer número de «Catalònia», porta data del 25 de febrer del 1893. Es publicava quinzenalment. Constava cada número de 16 a 20 pàgines, a dues columnes, tamany 19×28 cm. Els números 10-11, 12-13 i 14-15, foren publicats conjuntament, formant un sol número, amb 24 pàgines de text. Tenia l'administració, redacció i impremta instal·lades a la Ronda de la Universitat, 4.

«Catalònia» publicava articles que tractaven de literatura, pintura, música, poesia, etc.; estudis de crítica, pàgines musicals dels autors de l'època; donà a conèixer traduccions d'escriptors estrangers, la majoria dels quals eren descon-

guts a Catalunya en aquells temps. (Maeterlink, D'Annunzio, Nietzsche, etc.). Anava il·lustrat amb dibuixos i reproduccions

CATALONIA

BENET MERCADÉ PER
JOSEP M JORDÀ

En la nostra terra i en aquesta època de renovació del sentiment i del concepte de l'art, època de sana evolució envers els refinaments de les glorioses civilitzacions dels temps passats, de superior cultura en totes les manifestacions artístiques, era en Benet Mercadé una de les figures més dignes d'estudi i la més interessant entre totes, perquè quasi pot dir-se que personificava el seu modo d'esser el veritable caràcter que deuria informar la pintura moderna catalana.

No s'parlava d'ell feia molt temps, la major part dels que pugem de la nova generació, vinguts a la vida artística en els darrers anys que han passat, el coneixien sols de nom com mestre de Llotja, i entre ls que d'ell se recordaven i coneixien el seu valer i la seva representació *extra oficial*, quasi bé cap l'anomenava mai, i no l'hauria anomenat segurament si no hagués mort, oblidat per complet en l'agitada confusió de tantes noves tendències i noves formes de la pintura moderna. I era natural que així succeís en els temps actuals de transició i en mig l'evolució per que totes les manifestacions artístiques, i especialment la pintura, estan passant, evolució que si ha sigut en principi saludable i regeneradora, ha produït tendències que, pel caràcter positivista de la filosofia que les ha engendrades, han desviat el sentiment i el concepte que en la nostra terra se tenia de l'art i han servit per establir diferències que la nostra cultura intel·lectual endarrerida ha mal interpretat, atribuint molts cops a finalitat i objectiu de l'art lo que sols era medi d'expressió i fins senzill procediment. El resultat immediat ha sigut la formació de grans tec-

BARCELONA. 25 FEBRER 1898

nics però la carencia quasi absoluta de veritables artistes. El nostre endarreriment intel·lectual, sobtat pel naturalisme va creure aquest la última i veritable paraula, i la nostra impressionabilitat va entusiasmar-se amb les habilitats i els enlluernaments de les noves visions de la naturalesa sense buscar un mes enlla en l'expressió del natural sense buscar l'anima i el sentiment. L'interpretació d'aquella naturalesa. D'aquí se l'apoteosi de l'art den Fortun, hàbil i alegre i enlluernador, dominant l'art majestós seriós i noble den Rosales. I d'aquí se també (me endavant, quan els refranaments del naturalisme van imposar-se fóra d'aquí posant la primera pedra de l'inevitable reacció que d'ells havia de conservar el progrés de la tècnica.

RETRAY DE BENET MERCADÉ PER ELA MATEIX

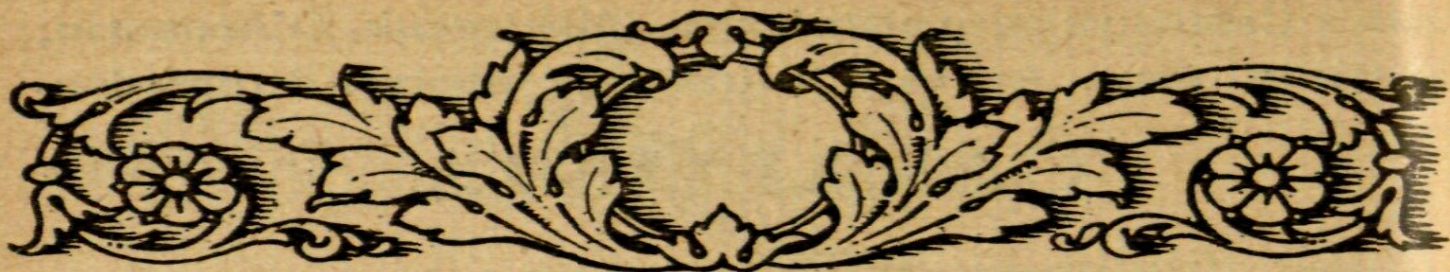
cions d'obres artístiques d'autors nacionals i estrangers.

El darrer número de «Catalònia» fou el 18, amb data 15 de novembre del mateix any 1898. —JOAN TORRENT.

UNA LOCUCIO POPULAR

«Vés a buscar-lo a Torroella»

Els gironins acostumen a dir, quan cau alguna cosa a l'Onyar, des d'alguna de les cases del costat del riu, o des dels ponts de comunicació que el travessen, dirigint-se, comunament, a la persona a qui succeeix la desgràcia, les poques paraules consoladores que constitueixen el modisme, equivalents a dir que dona per perduda del tot la cosa o objecte emportats pel corrent, si no vol anar-ho a buscar a la mar en el punt on desemboca el riu, o sigui en l'Estartit, raval de la vila de Torroella de Montgrí, en el baix Empordà. —ENRIC CLAUDI GIRBAL.

Interessants notes respecte a les Arts gràfiques *

(Continuació)

Compilades per
ROMÀ CANIVELL I BUIXÓ.

14 MAIG 1301

SEGONS consta en antiquíssims documents existents a l'Arxiu Municipal barceloní, en aquesta data ja es coneixien, a Barcelona i a la resta de Catalunya, els naips o cartes de jugar.

Per altres documents de 1303 i 1304, vistos i citats per l'erudit Dr. Joan Segura, consta també el mateix fet.

En 1310 i 1313 es prohibia el jugar a naips o cartes, a Barcelona.

En 1382 en els Estatuts de l'Orde de la Banda, fundada pel rei Alfons XI de Castella, cita els naips.

En 1387, Joan I de Castella prohibeix jugar a naips o cartes.

19 DESEMBRE 1478

Els mestres impressors, Nicolau Spindeler, alemany, i el saboià Pere Bruno, van acabar d'estampar a Barcelona la segona part dels *Comentaris de Santo Tomàs a la Ethica i Política de Aristóteles*.

Aquesta obra és la primera impressa a Barcelona, de

* Vegi's CURIOSITATS DE CATALUNYA, núm. 19.

quina autenticitat no dubten els erudits que neguen l'existència de cap impremta a Barcelona abans del 1478.

11 JUNY 1479

La primera obra impressa a Lleida fou el *Breviario Ilerdense*, estampada en 1479, per l'alemany Enric Botel, de Saxònia.

13 JUNY 1481

L'impressor saboià, Pere Bruno, associat amb el capellà català Pere Posa, varen publicar una versió valenciana del *Quinto Curcio*, per Lluís Fenollet.

3 AGOST 1484

D'aquesta data és l'obra més antiga impressa a Tarragona, encara que els historiadors i bibliòfils senyalin altra data posterior.

L'obra que esmentem com a primera impressa a Tarragona en 1484, per l'alemany Nicolau Spindeler, es titula *Manipulus curatorum*, de la qual se'n coneixen dos exemplars, un d'ells existent en la Biblioteca Provincial Tarragonense.

18 SETEMBRE 1498

En la Biblioteca provincial de Palma existeix l'obra *Liber Hymnorum*, impressa a Tarragona en 1498.

D'aquesta obra, com de la *Historia del Conde Partenoples* (1488), citada per *Nicolau Antonio*, són molts els qui han dubtat de la data d'impressió, i en conseqüència han atribuït dates posteriors, equivocades, a l'origen de la impremta a Tarragona, que, segons ja hem citat, no és posterior a l'any 1484.

13 AGOST 1510

En aquesta remota data va publicar-se, a Barcelona, el *Libro de Música pràctica*, del mestre Francesc Tovar, imprès per Joan Rosembach, alemany.

Aquesta obra, poc coneguda pels bibliòfils, és una de les primeres impresses a Barcelona, en la qual s'empraren tipus musicals.

9 FEBRER 1580

Una de les impremtes més antigues d'Espanya, subsistents en l'actualitat, és la de la Vda. d'Abadal, de Manresa.

No es coneix amb exactitud la data de la fundació de les impremtes Abadal, però consta que funcionava en el segle XVI i any 1580.

El nom Abadal figura en les Arts Gràfiques de Catalunya, sense interrupció des de fa tres segles, havent-hi impressors i gravadors en diferents poblacions de Catalunya.

8 JUNY 1599

Les Corts barcelonines, juntament amb el Rei, van aprovar la llei 88, per la qual es prohibeix l'extracció de draps útils per la fabricació de paper, en atenció als molts perjudicis causats als molins paperers i als impressors del principat de Catalunya, amb l'exportació d'aquelles primeres matèries, que feien els genovesos i altres estrangers.

13 JULIOL 1599

El rei En Felip III, amb motiu de celebrar Corts a la capital de Catalunya, va concedir als llibreters de Barcelona el privilegi de tenir representant elegible a un dels primers càrrecs de l'Històric Consell Municipal de la nostra ciutat.

25 JULIOL 1624

Va aparèixer a Barcelona un dels plecs de periodisme primitiu, amb el títol següent:

"Nueva y verdadera regozijada para los christianos trayda de Levante a los 25 de Julio de 1624, de una famosísima presa que a los 13 de dicho mes an hecho 17

galeras de Sicilia y Napoles y tres de Malteses yendo en busca de las galeras de Biserta y de Argel”.

17 ABRIL 1706

Havent-se format una companyia de 42 fills de mestres i oficials llibreters i altres rams anexos per ajudar a la defensa de Barcelona, assetjada pels francesos, la Confraria de Llibreters va acordar, en aquesta data, concedir 4 sous diaris als fills dels confreres i 3 als operaris, mentre durés el setge, i si aquests últims s'excusaven d'ajudar a la defensa de Barcelona, no se'ls donaria ocupació fins transcorreguts 2 anys, baix penyora de 25 lliures (62'50 pessetes), a l'infractor.

10 NOVEMBRE 1771

Fou proclamat individu de mèrit de la Reial Acadèmia de Sant Ferran el mallorquí En Francesc Muntaner, considerat com el primer gravador del seu país.

Va ilustrar, juntament amb Selma, Carmona, fill i altres, la cèlebre edició del *Quixot*, que la Reial Acadèmia va publicar l'any 1780.

Els intelligents i colleccionistes de gravats estimen en gran manera les làmines gravades per Muntaner.

12 MARÇ 1773

A la Pobla de Claramunt va instal·lar-se la fàbrica de paper dels germans Guarro, quin establiment encara funciona i el despatx de la qual tenen actualment a Barcelona, a la Via Laietana.

El Rei Carles III els va concedir privilegis, exempcions i franquícies, en ocasió de *tenir 2 tines* i produir 18 raimes diàries, d'una qualitat que el Rei Carles III afirmà ésser superior al paper de qualitat millor que venia d'Holanda.

24 JULIOL 1777.

L'admissió d'estrangers dintre el gremi d'impressors, la va decretar Felip V, el dia 24 de març de 1777, però

en alguns llocs, com a Barcelona, no va ésser publicada fins el dia 15 de setembre del 1778.

20 JULIOL 1783.

Joan Girald, de nacionalitat francesa, va sol·licitar ésser examinat per tal d'ingressar, com a mestre llibreter, dins el Gremi de Barcelona.

1 OCTUBRE 1792.

Surt el primer número del *Diario de Barcelona*, essent actualment el més antic d'Espanya, després de la *Gaceta y el Diario de Avisos*.

En el privilegi de concessió s'obligava a dit diari a ésser únicament *curioso, erudito y comercial*.

El primer número fou imprès en la casa Brusi, carrer Palma de Sant Just, número 39. L'Administració estava situada al carrer de la Ciutat, i estava oberta de vuit a una i de tres a set de la tarda.

Préu: dues pessetes al mes, a Barcelona, i tres pessetes, a fora.

Les suscripcions locals les rebien abans de les nou del matí; i les de fora, dues vegades a la setmana.

30 SETEMBRE 1795.

Durant aquest any es publicà el segon dels diaris gironins titulat *Correo de Gerona*. Era de caràcter científic, literari, molt millor en qualitat als millors de l'època.

Sortia els dilluns i dijous, en quaderns de 12 pàgines en 4° major, imprès per la Vda. Maria Bró.

La collecció consta de 52 números.

Segons advertències de l'editor, va tenir de suspendre's la publicació per haver ocorregut incidents imprevistos a l'establir-se el periòdic.

(Seguirà)

Festeig

Tres eren els fadrins que aquella nit
deixaren el coixí per fer-la seva.

El rossinyol, potser el menys decidit
dels pretendents, li duia, sense treva,

un ram de cants, segurament collit
en un país de somni on mai no neva.

El ventijol, festejador atrevit,
es deia, pretensions: —Ha d'ésser meva!—

i, passant llest, deixava caure un bes
damunt el front de seda de la rosa.

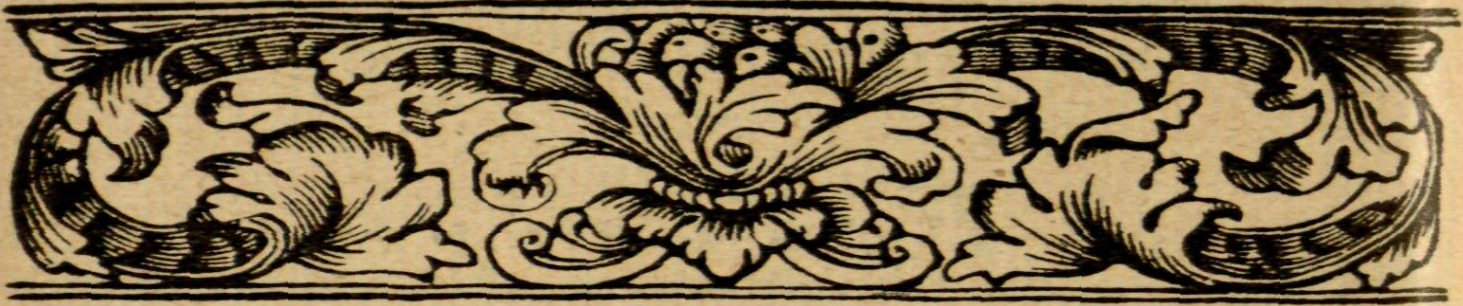
I l'altre, un estel d'or, era dels tres

el més embadalit. Prô, ens diu, la glosa,
que la rosa a tots tres feia glatir

i a cap dels tres no va donar el "sí".

JOAN JANER.

(Del llibre "Gotims de Llum").

*Almogàvers**

II

ABANS d'endinsar-nos en aquest fet històric que la Història d'Espanya esmenta en forma prou coneguda per repetir-la ara, ens cal dir que l'exposició que farem, és filla d'un recull de dades i té llur origen en una crònica mossàrab que no tothom coneix.

L'autoritat indiscutible de l'escriptor històric N'Antoni Cánovas del Castillo, (1823-1897) — al qual devem la troballa de la susdita crònica mossàrab—, ens permet oferir una nova orientació al fet de la Campana d'Osca, d'acord amb les reserves exposades a l'article anterior.

La Campana d'Osca

El reialme d'Aragó al segle XII, era un reialme desgavellat. L'any 1134, començà el regnat del rei Ramir I «El Monjo» o «El Cogulla», rei d'un caràcter tímid, espantadís, dèbil i fanàticament religiós. Del convent de Sant Pons de Tomeras, fou tret per ésser coronat rei d'Aragó; fou mullerat amb donya Agnès de Poitiers —hi ha qui diu Matilde d'Aquitània— perquè el soli aragonès tingués successió..., i Ramir I, fou rei perquè així ho volgueren els nobles aragonesos, però, rei sense voluntat ni poder, car els nobles, veient el tarannà del rei, s'aixecaren orgullosos, governant ells el reialme en nom d'una autoritat reial nul·la

* Vegi's CURIOSITATS DE CATALUNYA, II.º 22.

i amb uns fets adients a la crudesca feudal dels temps medievals.

Els serfs romangueren silencis, car altra cosa no podien fer; però, els almogàvers del Mont-Aragó es revoltaren i si bé no foren sotmesos, alguns d'ells pagaren amb la vida la revolta.

Així les coses, donya Agnès lliurà la seva filleta Petronel·la. El rei-monjo, sempre adient amb llur fanatisme, volgué renunciar la corona deixant-la a la filla, per retornar al convent, però els nobles s'hi oposaren, empresonant-lo, arrabassant-li la filleta i privant de llibertat a donya Agnès (any 1135) del calendari cristià, i quaranta i tants de Mont-Aragó).

Llavors, una de les serventes de la reina, nomenada Castana, amant d'un almogàver, Aznar Garcés —així l'anomena Cánovas del Castillo— el posà al corrent de tot i aquest volgué ajudar al rei. En efecte: una nit entrà a l'Alcàsser, posà al rei en llibertat i fugiren cap a les muntanyes on hi havien almogàvers, a fi d'organitzar un exèrcit que permetés al rei d'anar contra els nobles aragonesos i alliberar a sa muller i filleta.

* * *

Ara introduïrem un nou personatge: el cavaller «Maniferro».

Aquest cavaller molt amic dels almogàvers de Lleida, ho era també dels d'Aragó. El cavaller «Maniferro», no era altre que Ramon Berenguer IV de Barcelona, el qual acompanyat sempre de dos esclaus negres, Inssuf i Alasseh, i del seu escuder Pere de Fivaller, anava a la recerca d'aventures per les muntanyes d'Aragó.

En una de les coves dels almogàvers s'hi trobaren tots els personatges esmentats, i a més Carmeson, cap d'aquella munió d'almogàvers. Allí foren establertes les negociacions de Ramir I i Berenguer IV que més tard havien de portar la unió de Catalunya i Aragó. El Comte de Barcelona, volgué prendre per si la defensa del rei aragonès i per llegitimar l'acte s'acordaren les noces de la nena Petronel·la —de dos anys d'edat— amb el Comte.

La primera idea del Rei Ramir I, fou trametre un perdó general als nobles aragonesos d'Osca, manant-los deixessin en llibertat a la reina i a la princesa. El missatge el

portà Pere de Fivaller acompanyat d'Aznar Garcés i dels dos esclaus negres del Comte.

Fou acordat que si els nobles es rendien, dringaria una campana donant el senyal al Rei i al Comte, els quals s'havien ja posat en camí a Osca amb els almogàvers.

Els nobles no volgueren rendir-se i declararen la guerra a Ramon Berenguer IV, però l'almogàver Aznar Garcés, féu borrar la paraula *perdó* i féu posar *sentència*, enganyant així a Fortuñón, cap dels almogàvers d'Osca, al qual havia anat a demanar homes per a fer complir les odres del Rei.

I una nit —nit memorable!—, els almogàvers assaltaren l'Alcàsser d'Osca, s'apoderaren dels nobles, i...

Quan Ramir I d'Aragó i Ramon Berenguer IV de Barcelona entraren a Osca i no sentiren dringar la campana, es prepararen a la batalla; però un avís de Pere de Fivaller els hi mig donà l'explicació.

I quan arribaren a l'Alcàsser, es donaren compte que la campana dringava amb un so tan fort, que s'oiria pel món.

En efecte, en un gran cercle de ferro pendent del sostre hi restaven penjats pels cabells els caps de quinze nobles aragonesos: Gil d'Atrosillo, Garcia de Vidaura, Roldan, Miquel d'Azlor senyor de Monsó; Sanxo de Fontova, almirall d'Aragó; Ferriz de Linaza, Pere de Vergues, etc. El batall era el cap de Pere de Luesia, arquebisbe d'Osca.

El forjador de la campana fou l'almogàver Aznar Garcés i els botxins foren els esclaus negres del Comte de Barcelona.

I aquesta fou la famosa Campana d'Osca, el qual dring sonà a terres llunyanes.

* * *

El casament de Petronel·la d'Aragó i Ramon Berenguer IV de Barcelona tingué lloc l'any 1137, iniciant-se la unió de Catalunya i Aragó.

En el decurs d'aquest regnat (1137-1162) ocorregueren alguns fets que cal recordar: la mort de Ramon I «El Monjo» a Sant Pons de Tomeras (1147); la mort de Raimond Berenguer fill de Ramon Berenguer III, «El Gran». Finalment, Ramon Berenguer IV morí en 1162, a Sant Dalmau (Gènova) essent portades ses despulles al Monestir de Ripoll.

De Ramon Berenguer IV i Petronel·la nasqueren quatre

fills: Alfons II, Pere II, Sanxo i donya Dolça, la qual es maridà amb Sanxo I de Portugal.

El reialme de Aragó i Catalunya tingué els següents reis:

Ramon Berenguer IV	1137-1162
Alfons II	1162-1191
Pere II.	1191-1213
Jaume I	1213-1276
Pere III	1276-1285
Alfons III.	1285-1291
Jaume II	1291-1327
Alfons IV	1327-1335
Pere IV	1335

Amb aquest darrer rei començà el reialme d'Aragó, Catalunya i Mallorca.

RAMON BOTEY I OROBITG.

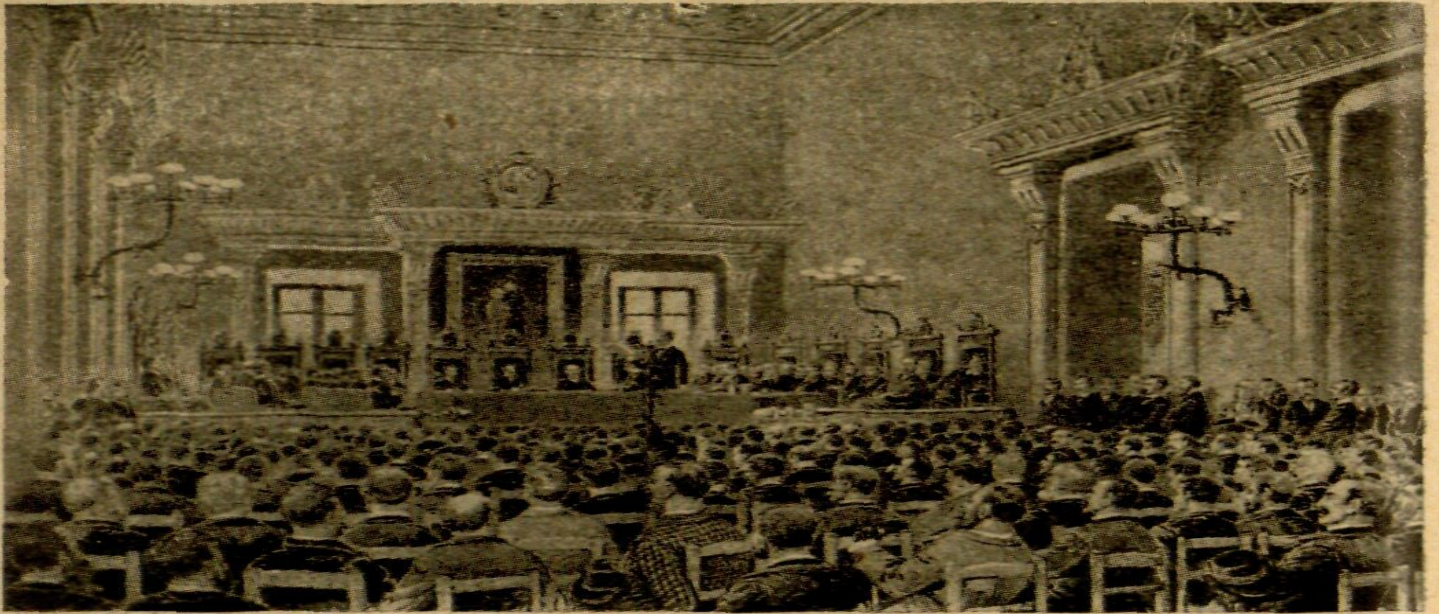
UNA LOCUCIO POPULAR

«*A l'Hospici a menjar bledes*»

Usen els pares de família amb molta freqüència aquest modisme com una amenaça als seus fills entremaliats i desobedients, a qui fan entendre que als acollits en aquest establiment benèfic hom dóna bledes per tot menjar. Sens dubte s'usa aquesta classe de planta, en la locució, per la fama que van gaudir un dia en el mercat de Girona les bledes de l'Hospici, quan, per sobrar al consum de la casa les que produïa son **grandios hort**, es venien a la plaça-mercat.

UNR
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

ENRIC CLAUDI GIRBAL.

La famosa Assemblea de Manresa, on es promulgaren les Bases.

FETS HISTORICS

Les Bases de Manresa

DESPRÉS de la cruent persecució de què foren víctimes els catalans, l'any 1714, decretada pel rei de Castella Felip V, es pot ben dir que el primer pas per a la reivindicació dels nostres drets, va ésser l'organització d'una magna assemblea, coneguda per les Bases de Manresa, que es celebrà en l'esmentada ciutat.

Un cop fundada la Lliga de Catalunya, aquesta anà rebent nombroses i creixents adhesions d'associacions i periòdics de fora de Barcelona, i això facilità la realització del propòsit, que ja existia feia temps, de lligar en un organisme superior de conjunt les entitats catalanistes de totes les nostres comarques. A aquest propòsit respongué la creació de la Unió Catalanista, que celebrà a la ciutat de Manresa, en la sala de sessions de l'Ajuntament, la seva primera Assemblea, els dies 25, 26 i 27 de març de l'any 1892. Era president de la Unió Catalanista, En Lluís Domènech i Montaner, i secretari N'Enric Prat de la Riba, que ho foren també de l'Assemblea. Així mateix fou secretari d'aquesta En Josep Soler i Palet.

El Consell de Representants de les Associacions catala-

nistes havia acordat que el tema de l'Assemblea fos el següent: Bases per a la Constitució Regional Catalana. Foren designats ponents els senyors Domènech i Montaner, Joan J. Permanyer, Angel Guimerà, Antoni Aulestia, Josep Coroleu, Picó i Campamar, Pau Colomer, Pau Font de Rubinat, Joaquim Vayreda i Prat de la Riba.

El projecte de bases presentat per la Ponència queia de ple dins l'ideari regionalista, combatent el senyor Prat de la Riba, que ja aleshores es sentia nacionalista, algunes de les bases. Defensà la totalitat d'aquestes, en el primer torn en pro, don Joaquim Riera i Bertrand, qui a despit de tímides i confuses manifestacions nacionalistes, partí del punt de mira del regionalisme. Menys espanyolista resultà el discurs del senyor Permanyer, qui declarà que tant se'ls donava que els diguessin separatistes, encara que no ho eren. Plenament catalanista resultà el parlament del senyor Guimerà.

No es pot dir pas que en l'Assemblea prevalgués el criteri de tot o res, puix que hi fou aprovada una proposició incidental del senyor Pere Sala, delegat de Barcelona, facultant la Junta Permanent de la Unió per donar el seu ajut a quantes lleis es presentessin en el decurs de l'actual governació espanyola favorables al plantejament total o parcial d'alguna de les Bases.

El reglament de la Unió establia la celebració d'una Assemblea ordinària cada any, i així es féu al principi. L'any 1893 es celebrà l'Assemblea de Reus, on van ésser fixats els medis per a dur a la pràctica les Bases votades a Manresa. L'any 1894, l'Assemblea de Balaguer aprovà un projecte de sistema tributari. L'Assemblea d'Olot, celebrada l'any 1895, tractà de les obres públiques regionals.

J. C.

AFORISMES I PROVERBIS

El caçador qui vol caçar, no amenaça la caça.

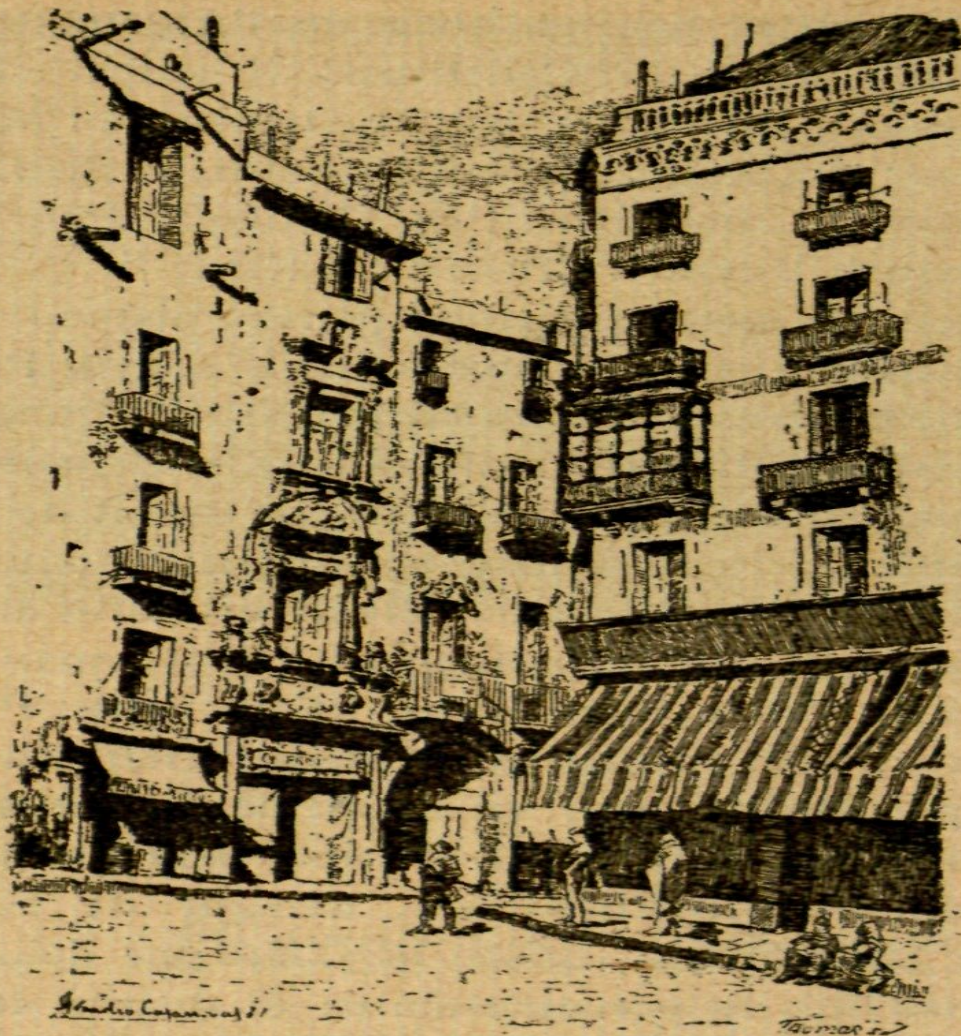
Qui més ne pela, més ne menja.

Qui mal no fa, mal no pensa.

Qui és de mel, les mosques se'l mengén.

Menjar deu hom desitjar, i no viure per menjar.

Caldera vella, bony i forat.

Reconada de la Plaça de l'Angel, entrant a la Bòria.

RESSENYES HISTÒRIQUES

Bòria Avall

SEGURAMENT molts de vosaltres haureu sentit parlar de Bòria Avall, però també, segurament, no sabíeu el que aquest nom significa.

Així, doncs, anem a esbrinar el que volen dir aquestes dues paraules.

Avui dia, tan sols indica un fet viscut, i per aquest motiu l'hem inclòs dintre de les «Ressenyes Històriques», però en temps passats era un espectacle no gens agradable per el qui el vivia.

Suposem-nos situats en l'època que ens ocupa.

La presó estava situada en la baixada que va des de la

Llibreteria a la Plaça de l'Angel; i en aquell temps, degut a les nombroses malifetes, la imposició de la pena capital era molt freqüent. El patíbul o, més ben dit, la forca estava emplaçada en l'Esplanada o sia en el lloc on hi ha avui l'estació dels ferrocarrils de M. S. A. El patíbul es disposava convenientment, a la vetlla de l'execució. S'alçava a sobre un cadafalc de fusta enlairat convenientment del sòl i allí s'hi instal·lava la forca. Alguns temps després es deixà aquest sistema i s'emprà el garrot. No obstant, els preparatius d'execució eren sempre els mateixos.

Segons la malifeta de l'acusat, hi havia en aquell temps la pena d'assots.

Dels assots se n'havia fet una manifestació popular i arribà a fer-se molt cèlebre el nom de Bòria Avall.

Aquest nom prové, que el que estava condemnat a sofrir els assots el portaven a cavall d'un ruc, i nu de mig cos en amunt, li lligaven les mans a l'ansó davanter i amb aquest estat se'l treia de la presó, entre quatre mossos d'esquadra, seguit d'un agutzil i del nunci, i al costat seguia el botxí armat amb una penca de sola.

Aquesta penca era un tros de sola de forma de pera d'uns 20 cm. de llarg, i que la part inferior anava subjectada en un mànec de fusta, de manera que es brincava molt.

Doncs bé: El sentenciat, a cavall del ruc, se'l passava per la baixada de la presó i travessant la plaça de l'Angel seguia Bòria Avall, fins al carrer de Calderers, Moncada, Traspallacio, Encants, Fusteria, Ample, Regomir, Bisbe, Plaça Nova, Corribia, Tapineria i retorn a la presó.

Durant aquest recorregut es feien les parades de ritual, segons la pena, ja que els assots eren 300, 400 ó 500, i en els llocs convinguts, parava la comitiva i el botxí donava 3, 4 ó 5 assots (segons la pena) a cada parada, de les 100 que s'acostumaven a fer.

A la Plaça Nova que era el final del recorregut, el botxí, amb un ferro roent, marcava al condemnat el lloc assotat.

A cada parada el nunci deia: «Manda el Rey nuestro Señor y en su nombre la Real Academia del crimen, que este hombre sufra la pena de tantos azotes por tal o cual crimen». Mentre es deien aquestes paraules, els presents devien escoltar-les descoberts.

Si el crim en virtut del qual, s'imposava la sentència

era tal que algun dels detinguts hagués merescut l'última pena, els còmplices que solament eren condemnats a la pena d'assots, després de sofrir-los eren conduïts al lloc del patíbul i allí, amarrats en un dels peus de la forca, havien de presenciar l'execució.

No solament anaven Bòria Avall els homes, sinó que també hi portaven les dones; ara que, a elles, no els hi donaven assots.

També anaven a cavall del ruc, cama per banda; també anaven lligades de mans a l'ansó davanter i en ell hi havia disposat un ferro amb un braç adequat i al final tenia una mitja lluna, que s'anava a encaixar a sota la barba de la condemnada a fi i efecte que no pogués abaixar el rostre i amagar-lo entre la seva cabellera.

Algunes d'elles eren vestides grosserament, uns vestits en forma de casulla feta d'estora i els posaven al cap una caputxa de cartó guarnida amb papers de colors variats.

Si alguns dels condemnats a més de la pena d'assots havien de sofrir l'última pena, també a cavall del ruc eren conduïts al patíbul.

Les execucions constituïen motiu de distracció i els habitants hi assistien com a vertaders espectacles. Els dies que n'hi havia, els ciutadans s'ho participaven els uns als altres, dient-se: «Avui hi ha sentència», i això ja era motiu perquè es dirigessin a l'Esplanada a fi i efecte de presenciar-la.

Si la condemnada era una dona, ja us podeu suposar les paraules i brometes que li anaven dirigides; i si, en canvi, era un home, tan sols en feien cas els menestrals que treballaven als llocs que havia de passar la comitiva, degut a la freqüència amb què es realitzava.

J. NADAL I RIBAS.

A r e m a r c a r

Segons el cens oficial del 1930, Catalunya compta amb una població de 2 785.095 habitants. D'aquesta en corresponen 1.005.565 a la ciutat de Barcelona, o sigui més de les dues cinquenes parts. La resta de 1.779.530 habitants, es troba repartida entre els 1060 municipis que, junt amb Barcelona, formen la Catalunya autònoma.

L'origen de Sant Pere de Riudeviltles

LA vil·la de Sant Pere de Riudeviltles està situada a la dreta de la riera de Mediona, a 12 quilòmetres al N.O. del cap del partit de Vilafranca del Penedès, i a 7 quilòmetres de Sant Sadurní d'Anoia, de quina estació de ferrocarril se serveix.

Primitivament els establiments agrícoles romans, junt amb les seves dependències per a les labors del camp, com les ramaderes, se'ls denoninaven *villæ*. S'edificaven en els punts propers al cultiu aquestes cases o *villæ* (més tard mansos i d'aquí mas o masia), foc sagrat de la vida de família, nucli material de futurs pobles les unes, i fites isolades en mig de les boscúries i sembrats les altres.

Hom té la convicció que al paratge on hi havia varies cases o vil·les destinades al conreu del camp i situades en terra de regadiu, això és, prop d'una riera, se'l distingís amb el nom de Riudeviltles,

En Miret i Sans, historiador d'aquest poble, diu que Riudeviltles pot molt bé significar, regadiu de billots (adulteració en plural de vil·les), per ésser tota aquesta vil·la, una reunió de cases de pagès, que utilitzaven l'aigua de la riera per a regar llurs camps.

Al costat d'aquestes edificacions camperoles, va ésser edificada una església —el seu estil romànic pur denota a bastament la seva antiguitat— i dedicada al príncep dels apòstols Sant Pere, que la terra catalana li ha servat sempre molta devoció.

Nosaltres, que hem estudiat els manuals més antics de la parròquia, podem assegurar que en esmentar el nom d'aquest poble, l'escrivien així: Sant Pere de Riudebilles, sense la *t*, i en canvi de la *v* que ara s'usa, posaven la *b*. Afegidura i substitució de la manera que ara s'escriu i pronuncia, degudes a la fonètica i a les mutacions pròpies que han sofert molts noms, en el transcurs del temps, i que no és el nostre intent escatir en aquesta breu ressenya.

En unes obres fetes no fa molts anys a la propietat del senyor Ròmul Turrents, s'han descobert unes sepultures que sembla coincideixen amb altres, que trobades en varis indrets de la vil·la, poden deduir-se amb certesa, doncs així és de preveure, que l'origen de Sant Pere de Riudeviltles pertany a una època molt remotíssima i llunyana.

Segons dades que hom ha recollit, el primitiu poblat, estava situat en el lloc conegut per Can Prades, existint on avui és centre de la vil·la, un monestir de monges benedictines, que bé podria ésser una de les moltes fundacions atribuïdes a Riquilda, filla de Wifred, qui fundà el monestir de Montserrat, car les dades històriques que tenim vinculen el procés d'aquesta vil·la amb l'esmentat monestir.

A l'any 1073, Guifré i la seva muller, feren donació al monestir de Montserrat i Sant Martí de Gualinària, bisbat d'albigense, de l'església i Monestir de Sant Pere de Riudeviltles; Pere de Luna, elegit Papa en 1394, amb el nom de Benet XIII, fou Prior de Sant Pere de Riudeviltles del Priorat de Montserrat; el dia 5 d'abril de 1428, entra a formar totalment part del monestir de Montserrat, el Priorat de Sant Pere de Riudeviltles, amb tots els drets inherents a Terrasola; el dia 24 de desembre de 1486 trobant-se a Montserrat el rei Ferran el Catòlic, concedí a l'abat i convent de Montserrat, i poble de Sant Pere de Riudeviltles, immunitat i exempció de pagar contribucions, host i cabalgata.

Es pot donar com a cert que molta part del que avui és l'església parroquial, havia estat l'antic monestir, i el que se'n diu curronet eren les dependències d'aquell.

Esmentarem, abans d'acabar aquesta senzilla explicació, un fet històric del qual en són testimoni les parets centenàries del temple parroquial de Sant Pere de Riudeviltles: l'ofrena feta pel rei En Jaume, del nostre gloriós escut barrat, posat damunt el pit d'en Guillem de Mediona, en una solemnia festa religiosa celebrada l'any 1344.

Si algun dia, català o excursionista, tens el goig de visitar aquesta vil·la i a l'ensem la seva església, segurament que tindràs una agradable recordança, davant d'aquestes pedres mil·lenàries.

L'oreneta i el pinsà

L'oreneta y el pinsà,
tan tu-ru-ru-ru-ra,
se'n volien maridar,
tan tu-ru-ru-rà.

El dia que es van casar
no tenien per menjar.

El pinsà diu tristament:
—Sense pa com ho farem?
Ja en veu venir la guineu
que portava un pa de deu.

—De pa rai, ja en tenin prou,
mes de carn, com ho farem?
Ja veu venir el lleó
que portava un gros moltó.

—De carn rai, ja en tenim prou,
mes de vi com ho farem?
Ja veu venir l'esquirol
que portava un bot al coll.

—De vi rai ja tenim prou;
per músics com ho farem?
Ja n'arriba el rossinyol
tot sonant el flabiol.

—De músics ja en tenim prou,
balladors, com ho farem?

El poll salta del pedàs,
la puça agafa pel braç.

De la música al compàs
han armat un contrapàs,
i de tant com han saltat
el sostre n'han ensorrat.

Alegret

L'o - re - ne - ta i el pin - sà, l'o - re - ne - ta i el pin -
sà tan tu tu ru ru ra se'n vo - li - en ma - ri -
dar tan tu ru - ru - ra.

(De «Cançons de tot arreu», per Mn. F. Baldelló, 1936).

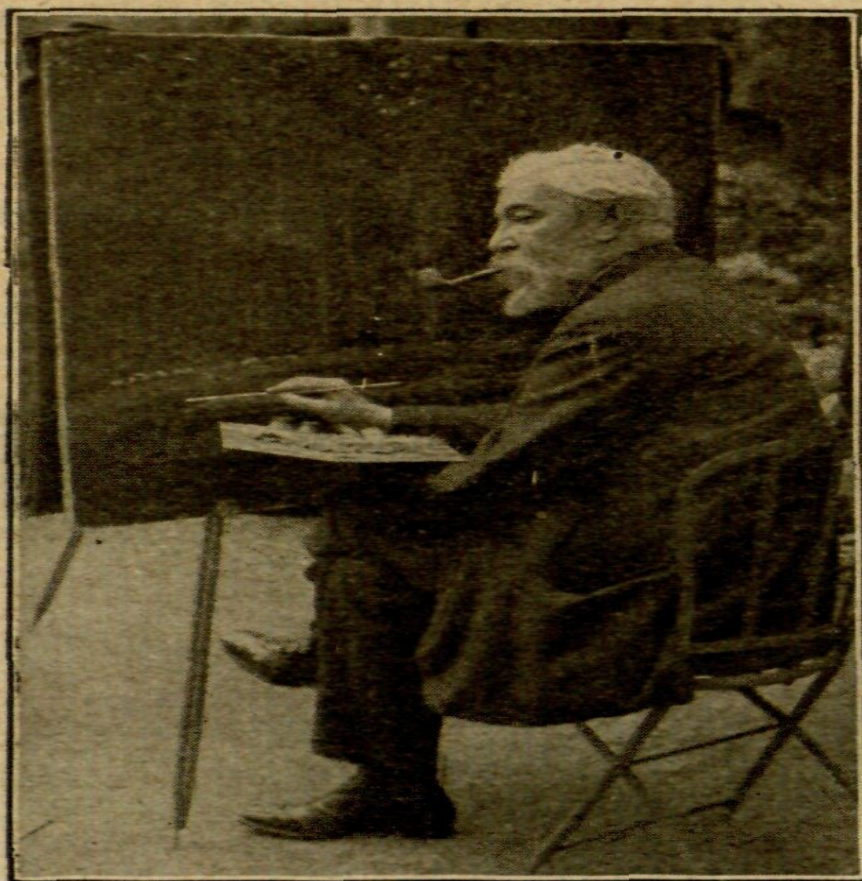
UNA LOCUCIO POPULAR

«*Aviat anirà a càrn Crastó*»

S'usa aquest modisme tractant-se d'alguna persona delicada i malalta, la salut de la qual presenta símptomes alarmants.

En la carretera que duu al cementiri públic de Girona es troba una casa, abans forn de rajoles, coneguda amb aquell nom, que era el d'un dels seus antics propietaris. D'aquesta circumstància pervé l'especial manera d'expressar que està pròxima a morir o a ésser duta al fossar la persona a qui s'aplica, constant com consta que aquell lloc sagrat fou construït en el segle XIX des de l'any 1829, i que, dit sigui de pas, per la severa pompa que en la seva disposició presideix, passa per ésser un dels millors d'Espanya.

ENRIC CLAUDI GIRBAL.

CATALANS NOTABLES

Santiago Rusiñol i Prats

ESCAIENT la data del número 24 de CURIOSITATS DE CATALUNYA, amb el cinquè aniversari del traspàs de Santiago Rusiñol, direm algunes dades biogràfiques, a homenatge del mateix.

Nasqué a Barcelona, al carrer de la Princesa, ara Pau Iglesias, el dia 25 de febrer de 1861.

De noi, quedà orfe, i fou educat pel seu avi, qui després dels primers estudis el posà a l'escriptori de la seva indústria de comerciant de cotó i fabricant de filats. A l'escriptori hi arribaven novel·les il·lustrades, i Rusiñol, d'amagat dels seus companys i de l'avi, s'entretenia copiant els gravats dels llibres. Aquestes aficions artístiques el portaren a assistir a les classes de Tomàs Moragues. Així va haver de seguir la seva vocació fins que l'avi es va morir.

Aleshores, En Rusiñol deixà de banda els llibres de la

comptabilitat, per dedicar-se de ple a dibuixar i a pintar. Resulta a consagrar-se enterament a la pintura, va anar a París, en complir 26 anys, on n'hi estigué 7, i concorrent, per les nits, a dibuixar en l'Acadèmia situada a l'Avinguda Clichy.

Al seu esperit d'artista, hi afegí les impressions rebudes a la capital francesa.

La primera exposició que féu dels seus quadres, va ésser

En Santiago Rusiñol, amb els senyors Badés, pintant a la torre d'aquest nom.

l'any 1884 al saló de Can Parés de Barcelona; després han esdevingut un costum tradicional.

La personalitat artística de Rusiñol, inspirà més que curiositat, interès, pels anys de 1888 a 1890.

Abans d'ésser conegudes les seves teles a Madrid i assolir premis a les exposicions nacionals, havia triomfat ja a l'estranger; però encara que tardament, Espanya va fer-li justícia, i en 1908 i 1912 li atorgà les dues primeres medalles, després de les primeres i segones de París, de Xicago, de Barcelona; després dels èxits de Roma, Venècia i Buenos Aires, i després d'haver obtingut 42 vots, en 1904, per a la medalla d'honor.

Fer una llista de les obres pictòriques de Rusiñol, seria enumerar un sens sens fi de títols; tanta fou la seva producció. Direm solament que la glòria del seu art, varen ésser els

Jardins d'Espanya. En ells està la característica personalitat de Rusiñol, amb aquell estil tan personal i peculiar seu.

El Govern francès, que va nomenar-lo cavaller de la Legió d'Honor, li té adquirides vàries obres, dues d'elles per al Museu de Luxemburg. El de Barcelona en posseeix una sèrie de distintes èpoques.

En 1888 començà a col·laborar al diari de Barcelona «La Vanguardia».

En 1889, féu, junt amb el pintor Ramon Casas, un viatge en carro per Catalunya, les impresions del qual escriví a l'esmentat diari. La fama d'humorista va captar-se-la amb altra sèrie d'articles, que va escriure seguidament. Després, des de París, continuà col·laborant periòdicament a «La Vanguardia». D'aquests escrits i altres, varen editar-se en català els seus tres primers llibres: *Anant pel món* (1896), *Oracions* (1897) i *Fulls de la vida* (1898).

Els seus primers assaigs com autor dramàtic daten de 1890, en què va estrenar el monòleg *L'home de l'orga*; però el que decidí la seva vocació fou l'èxit de *L'alegria que passa*.

Una important obra seva es *L'auca del Senyor Esteve*, que no és, en el fons, altra cosa que un homenatge delicat que En Rusiñol ofereix al fundador de la seva dinastia. Va ésser, en efecte, la glorificació definitiva de l'autor.

Després va escriure varies obres dramàtiques, totes elles en català, moltes de les quals han estat traduïdes al castellà i representades amb èxit a Espanya i a Amèrica. Tampoc farem la llista de les seves obres teatrals.

Fervorós col·leccionista, principalment de ferros artístics, transformà una casa de pescadors, de Sitges, en interessant museu que denominà *Cau Ferrat*, havent-hi reunit una bona col·lecció de ferros i vidres catalans, antiguitats ebusitanes, pintures, etc. En Rusiñol, amb el seu *Cau Ferrat* de Sitges, ha donat categoria internacional a un poble abans quasi ignorat. Que arreu del món se sap que existeix Catalunya a través de la fama universal del *Cau*, visitat tot l'any per especialistes de tot el món.

Pel gener del 1926 fou objecte de merescuts homenatges populars a Barcelona i Sitges, en els quals va rebre Rusiñol proves paleses de les simpaties que mereixia pel seu treball i per la seva persona.

Va morir a Aranjuez (Madrid), el dia 13 de juny de 1931.

El seu enterrament a Barcelona constituí una gran manifestació del sentiment popular.

Rusiñol és essencialment un pintor. L'escriptor n'és una conseqüència. Un i altre, naturalment, es complementen. Allò que al pintor no li és avinent d'explicar amb els pinzells a la mà, diuen els seus biògrafs, ho ha *pintat* amb la ploma.

Afegim ara, que tot i que la seva fama com a literat i dramaturg és gran, hagi sobrepujat la del pintor: Rusiñol ha estat i continua essent essencialment pintor.

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

En la mort de Santiago Rusiñol

(13 de juny del 1931).

No el veurem més a *L'envelat de baix*,
ni veurem sa figura *Anant pel món*;
tan sols *Ocells de pas*, ratllant els núvols,
aniran escampant *Fulls de la vida*
de l'home que morint, per dissort nostra,
ha deixat sens conhort i sense joia
El jardí abandonat de nostra casa.
El senyó Esteve plora avui a *L'hèroe*
del pinzell, de la ploma i de l'humor:
plora *La mare*; *Les dues filles* ploren;
ploren *El pobre viudo*, *El despatriat*,
i *La Verge del Mar*, i *El redemptor*,
i *El pintor de miracles* també plora
i plora trista *Miss Barceloneta*.
Cigales i formigues estan tristes;
tristos estan *de Vilatrista els savis*;
El poble gris augmenta sa grisor
i la tristor tot Catalunya amara
perquè hi resten encara *Cors de dona*
que amb llàgrimes amargues plorar saben
que la mort (dels humans *La llei d'herència*)
s'hagi endut *L'alegria que passa*.

GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA